

MILICA ŠAVORA, direktorica Knjižnice Franca Ksavra Meška Ormož

SIMPOZIJ ŽIVLJENJSKE IN LITERARNE POTI FRANCA KSAVERJA MEŠKA

V letu 2024 smo v Knjižnici Franca Ksavra Meška Ormož slovesno obeležili Meškovo leto, minilo je namreč 150 let od rojstva Franca Ksaverja Meška (njegovo ime že trideset let nosi naša knjižnica), velikega literarnega rojaka in duhovnika, rojenega v Zgornjih Ključarovcih, ter 60 let od njegove smrti.

Meško je bil izjemno plodovit avtor, pisal je pesmi, drame in prozo. Blizu so mu bili otroci, najbolj se je uveljavil kot mladinski pisatelj; opus njegove mladinske literature je zelo širok. Kot so poudarjali mnogi njegovi sodobniki, je bil Meško nežna duša;

Portret pisatelja za mizo ob pitju čaja

Fotografija je nastala v njegovih prostorih v župnišču ob cerkvi sv. Roka na Selah pri Slovenj Gradcu. Čas nastanka fotografije: 1950–1955.

(Hrani: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem, foto: Leon Jere, FOT 3635.)

ta njegova mehkoba veje tudi iz njegovih del. Mnoga dela smo, prav po bogato izvedenem programu praznovanja Meškovega leta, lani ponovno vzeli v roke in spoznali njihovo vrednost tudi v današnjem času.

V veliko veselje nam je bilo, da sta pobudi razglasitve Meškovega leta prisluhnila občini Ormož in Sveti Tomaž. Ti dve območji sta s skromnostjo, pridnimi rokami in čutnostjo svojih prebivalcev ter mehkobo pokrajine posebej zaznamovali Meškova mlada leta in njegov poznejši literarni opus. Meškovo leto smo praznovali tudi s sodelovanjem številnih drugih ustanov, društev ter posameznikov. Dogajanje ob praznovanju Meškovega leta je bilo resnično raznovrstno in bogato, vključevale so se različne starostne skupine in celotna lokalna skupnost.

Povezovali sta se knjižnici, ki nosita njegovo ime: ormoška in slovenjgraška.

Povezovali so se obiskovalci dogodkov: doma v Prlekiji in na Koroškem.

V soorganizaciji z ustanovami in društvi smo izvedli literarni, likovni in fotografski natečaj Meškovega leta ter nato postavili razstavo prejetih del, ne le v knjižnici, temveč še na 14 drugih lokacijah. Sodelovali smo pri postavitvi razstav *Iz srca in sveta* ter *Paradiž mojega življenja je moja rojstna vas*, izvedli smo dva literarno-filmska večera, posvečena Mešku in njegovim delom, pripravili dva pohoda v okviru Meškovih literarnih poti, Meškova dela so brali člani treh knjižničnih bralnih klubov, brali smo jih z učenci in dijaki, med drugim tudi starostnikom v domu starejših občanov. Knjižnica je založila in javnosti predstavila tudi knjigo *Moje poti*. V njej nas Ciril Ambrož s fotografijami in izbranimi odlomki iz Meškovih del popelje po krajih, v katerih je živel in služboval Franc Ksaver Meško. Celoletno dogajanje Meškovega leta 2024 je obsegalo 30 prireditev.

Ob številnih dogodkih, ki so zaznamovali praznično leto, izpostavljamo strokovno najpomembnejšega, to je bil znanstveni simpozij *Življenjske in literarne poti Franca Ksaverja Meška*, krona katerega je pričujoči zbornik, ki ga držite v rokah.

Pri organizaciji znanstvenega simpozija so sodelovale številne ustanove in društva: Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Inštitut za kulturno zgodovino ZRC SAZU, Slavistično društvo Maribor, Knjižnica Ksaverja Meška Slovenj Gradec, Zgodovinsko društvo Ormož in Celjska Mohorjeva družba. Simpozij in izdajo pričujočega zbornika je finančno podprla Ustanova dr. Antona Trstenjaka.

Na simpoziju, ki ga je ormoška knjižnica izvedla 19. oktobra 2024 v Beli dvorani Grajske pristave Ormož, smo lahko prisluhnili dvanajstim prispevkom o literarnem in poklicnem delu ter zanimivostim iz življenja Franca Ksaverja Meška. Drugi del simpozija je bil izveden v Knjižnici Ksaverja Meška v Slovenj Gradcu 28. oktobra 2024, kjer je bilo še enkrat predstavljenih pet prispevkov. Oba simpozija je vodila Marijana Korotaj, bibliotekarka Knjižnice Franca Ksavra Meška Ormož.

Referenti so se raziskovanja teme lotili vsak na svojstven način, nekateri s povsem znanstvenega vidika, drugi nekoliko bolj poljudno. A izvedbo simpozija so obogatili vsak s svojega vidika, za kar jim iskrena hvala tudi v tem uvodniku zbornika.

Dr. Jožica Čeh Steger, literarna zgodovinarica in redna profesorica za slovensko književnost na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, je simpozij odprla z referatom »Meškova kratka proza na prelomu iz 19. v 20. stoletje«, v katerem je Franca Ksaverja Meška s svojo lirsko-meditativno črtico umestila v literarno zgodovino tega obdobja.

Dr. Renata Debeljak, učiteljica slovenskega jezika na Osnovni šoli Olge Meglič na Ptuju, je z referatom »Vrednote v izbrani Meškovi mladinski« prozi osvetlila prisotnost in vzgojni pomen krščanskih vrednot v Meškovi mladinski prozi.

Dr. Dragica Haramija, redna profesorica na Pedagoški in Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru, ter dr. Ines Voršič, docentka na Pedagoški fakulteti, sta v referatu »Samostalniške manjšalnice v otroški prozi Franca Ksaverja Meška« predstavili značilnosti Meškove mladinske literature in analizirali vlogo manjšalnic kot ekspresivnega izraznega sredstva.

Ana Perović, učiteljica slovenskega in angleškega jezika na Osnovni šoli bratov Polančičev v Mariboru, je v svojem prispevku osvetlila meščansko oblačilno modo v romanu Franca Ksaverja Meška *Kam plovemo?* in predstavila, kako je pisatelj uporabil oblačila za prikaz družbenih razlik in notranjih konfliktov svojih literarnih likov.

Karin Požin, asistentka na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, se je v prispevku »Pripovedna dela Franca Ksaverja Meška s svetniško tematiko« osredotočila na analizo Meškovih legend, ki jih je ustvaril v prepletu z biografskimi pripovedmi o svetnikih in svojimi edinstvenimi literarnimi postopki.

Ddr. Irena Avsenik Nabergoj, literarna zgodovinarica, antropologinja, religiologinja, umetnostna zgodovinarica in univerzitetna profesorica, je pripravila referat z naslovom »Tematika ljubezni v literarnem opusu Franca Ksaverja Meška«.

Duhovnik Marjan Plohl, ki deluje na avstrijskem Koroškem, je s prispevkom »Franc Ksaver Meško – goreč rodoljub, duhovnik in rojak« osvežil spomin na Franca Ksaverja Meška in pojasnil, kako je v neprijaznih časih ohranjal vero in narodno zavest.

Ana Kaučič, predsednica Zgodovinskega društva Ormož, zaposlena na Ljudski univerzi Ormož, se je z referatom posvetila

»Orisu vpliva družbeno-političnih razmer na Meškove življenjske poti« ter v prispevku predstavila, katere družbeno-politične razmere so najbolj vplivale na Meškovo življenje in njegovo narodno zavednost.

Ivan Fras, arhivski svetnik, zaposlen v Arhivu Republike Slovenije, na Ministrstvu za kulturo, je v referatu »Meškov rod« predstavil rodoslovno drevo Franca Ksaverja Meška ter podrobnosti o vaseh Grme in Ključarovci, od koder izvira Meškov rod.

Etnologinja in kustosinja Pokrajinskega muzeja Ptuj-Ormož, enota Ormož, Nevenka Korpič je v referatu »Franc Ksaver Meško in njegovo dopisovanje s sorodniki« predstavila Meškovo povezanost z domom v Prlekiji ter njegovo korespondenco (predvsem z Erno Meško iz Lahoncev).

Matija Štumberger, univerzitetni diplomirani zgodovinar in sociolog kulture, ki je zaposlen na domoznanskem oddelku Knjižnice Ksaverja Meška v Slovenj Gradcu, je s svojim referatom predstavil Ksaverja Meška skozi pisemsko korespondenco s sodobniki.

Zadnji referat na simpoziju je predstavila Aleksandra Čas, višja kustosinja v Koroškem muzeju v Slovenj Gradcu, ki je predstavila Spominsko sobo Franca Ksaverja Meška v Koroškem pokrajinskem muzeju.

Na simpoziju, ki je bil izveden v Slovenj Gradcu, so svoje referate predstavili ddr. Irena Avsenik Nabergoj, Marjan Plohl, Nevenka Korpič, Matija Štumberger in Aleksandra Čas.

Referenti so poslušalcem ponudili zelo širok pogled na življenje in delo Franca Ksaverja Meška. Skromen duhovnik je svoja dela ustvarjal v primežu zahtevnih družbeno-političnih razmer, katerim se ni dalo izogniti. Kljub vsemu je ohranil svojo kleno, pokončno držo. Kot velik rodoljub je tudi s svojim pisanjem vplival na ohranjanje slovenske identitete. Njegova

dela, predvsem tista, namenjena mladini, pogosto odražajo tudi njegovo moralno stališče, ki se je oblikovalo v letih njegovega poklicnega delovanja, tudi s pomočjo osebnih izkušenj. Meško je bil zagotovo odličen opazovalec sveta in ljudi okoli sebe, ki je svoje poglede ter dognanja znal zelo slikovito podajati v svoji pisani besedi. Kljub temu da so njegova literarna dela nastajala v povsem drugem času, še vedno lahko v mnogih najdemo bogato sporočilnost in vrednote, ki jih sodobna družba lahko ponovno postavi v ospredje.

Ob izvedenih aktivnostih v okviru praznovanja Meškovega leta smo na novo spoznavali, da je bil Franc Ksaver Meško eden ključnih ustvarjalcev kratke proze na prelomu iz 19. v 20. stoletje, kjer je ob Ivanu Cankarju postavil temelje lirsko-meditativne črtice. Bil je, poleg Stanka Vraza, tudi eden prvih pomembnejših literatov z vzhodne Štajerske. V času svojega življenja je imel veljavo enega najbolj prevajanih slovenskih pisateljev, takoj za Ivanom Cankarjem in Zofko Kvedrovo. Pisal je tudi pesmi in dramska besedila, pogosto s poudarkom na krščanskih in moralnih vrednotah. Njegova dela temeljijo na njegovih osebnih izkušnjah, življenju malega človeka in pogosto razkrivajo notranji boj med telesnim in duhovnim, kar odseva tudi njegovo izkušnjo duhovnika.

Kot so v svojih prispevkih spomnili referenti, je literarna in življenjska vrednost del in ustvarjanja Franca Ksaverja Meška kljub oddaljenosti nastanka še vedno zelo velika. Tudi zato je pomembno, da njegovo zapuščino negujemo in ohranjamo živo.

Želimo si, da bi teme, ki so jih referenti izbrali in raziskali, ostale zapisane. V želji, da bi jih iztrgali pozabi in ohranili tudi za prihodnje rodove, je nastal pričujoči zbornik, ki ga držite v rokah. Velika zahvala tudi urednicama zbornika dr. Jožici Čeh Steger in ddr. Ireni Avsenik Nabergoj za zelo prizadevno strokovno in

neutrudno uredniško delo. Hvala tudi avtorjem osmih prispevkov, ki so se potrudili in le-te dodelali za objavo v zborniku.

Verjamemo, da bo vsak od njih bralca nagovoril po svoje, morda bo kateri spodbudil tudi k nadaljnjemu raziskovanju dela in življenja Franca Ksaverja Meška. To si naš veliki rojak in njegov široki opus nedvomno zaslužita. Prav želja po ohranitvi živosti duha tenkočutnega ustvarjalca in njegovega izjemnega literarnega sloga je namreč tudi botrovala organizaciji in izvedbi Meškovega leta in znanstvenega simpozija.

Spoštovanje preteklosti in velikih mož ter žena tedanjega časa je ključno za našo prihodnost. Le tistim, ki spoštujejo pretekle dni, se namreč ni treba bati tistih, ki prihajajo.

Uvodnik: Milica Šavora: Simpozij življenjske in literarne poti <i>Franca Ksaverja Meška</i>	7
Ana Kaučič: Oris vpliva družbeno-političnih razmer na Meškove življenjske poti	15
Jožica Čeh Steger: Meškova kratka proza v obdobju moderne ..	47
Irena Avsenik Nabergoj: Med hrepenenjem in odpovedjo: ljubezenski motivi v Meškovem literarnem opusu zgodnje dobe	77
Ana Perović: Meščanska oblačilna moda v Meškovem romanu <i>Kam plovemo?</i>	113
Renata Debeljak: Vrednote v izbrani mladinski prozi Franca Ksaverja Meška	133
Matija Štumberger: Franc Ksaver Meško: od odličnega spoštovanja do pozabe	151
Nevenka Korpič: Franc Ksaver Meško in njegovo dopisovanje ter stiki s sorodniki	179
Aleksandra Čas: Spominska soba Franca Ksaverja Meška v Koroškem pokrajinskem muzeju	199

Ormoška knjižnica, ki se imenuje po rojaku Francu Ksaverju Mešku, je v letu 2024 organizirala simpozij o njegovem življenju in delu z naslovom *Življenjske in literarne poti Franca Ksaverja Meška*, na podlagi referatov pa je nastala monografija, ki vsebuje uvod Milice Šavora, direktorice ormoške knjižnice, in osem prispevkov o tem pomembnem pisatelju, duhovniku in narodnem buditelju.

Monografija vsebuje vse odtenke avtorjevega življenja in dela, zato je pester preplet različnih strok ter različnih raziskovalnih konceptov, literarnoteoretičnih, literarnozgodovinskih, zgodovinskih, antropoloških, bibliotekarskih, muzealskih, ki podčrtujejo avtorjevo aktivno delovanje in njegove raznolike življenjske poti. Monografija vsebuje bogato likovno opremo, naslovnice in tipične strani Meškovih knjižnih izdaj, fotografije pisemske korespondence, fotografije Meškovih predmetov, bibliografskih izpisov ipd.

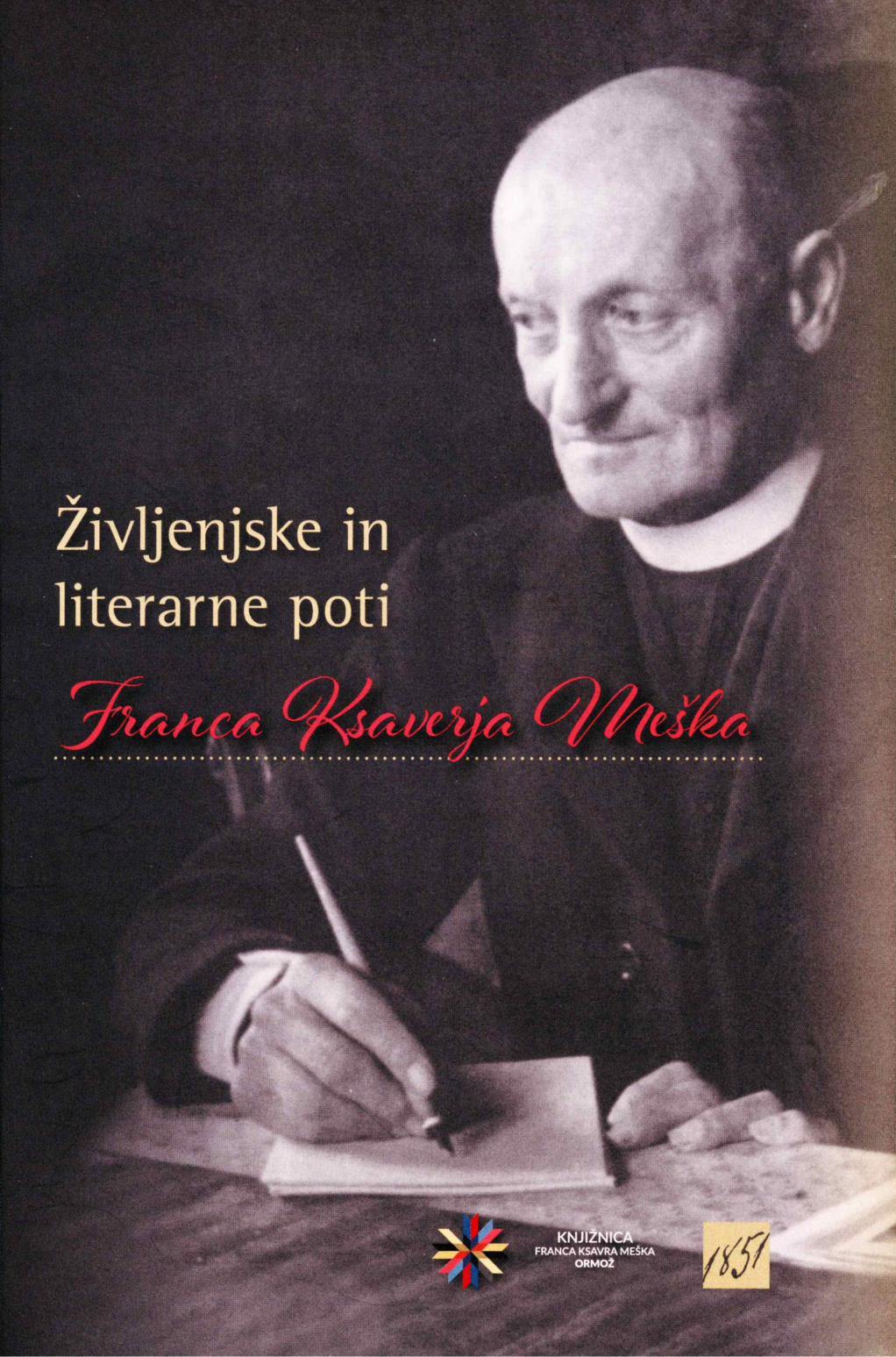
Življenjske in literarne poti Franca Ksaverja Meška so zanimive, ker je pisatelj, pesnik, duhovnik, domoljub predstavljen z različnih zornih kotov ter z različnim (družbenim) delovanjem, predvsem pa kot eden najpopularnejših pisateljev svojega časa.

Iz recenzije red. prof. dr. Dragice Haramija

Znanstvene razprave in strokovni prispevki v monografiji sledijo trem poglavitnim tematskim poudarkom, ki so predvsem poglobljeni razmisleki o življenjski poti in literarni ustvarjalnosti pisatelja, pesnika, dramatika in duhovnika Franca Ksaverja Meška (1874–1964). Prvi tematski sklop predstavlja vlogo in pomen avtorjevega literarnega dela v kontekstu njegovega duhovniškega poklica z raziskavo avtorjeve kratke proze v obdobju moderne. V drugi tematski sklop bi lahko uvrstili pregled Meškovega literarnega ustvarjalnega obdobja skozi prizmo pisemske korespondence. Tretji tematski sklop je zgodovinsko obarvan in obravnava tri pomembne družbenozgodovinske procese v času Meškovega življenja – slovensko narodnostno dogajanje v drugi polovici 19. stoletja ter čas prve in druge svetovne vojne ter po njej.

Monografija o Francu Ksaverju Mešku prinaša zbrana in nova spoznanja o njegovi literarni ustvarjalnosti, zlasti v kratki prozi kot tudi nekaterih romanih in pesmih, vendar v tesni povezavi z avtorjevo teološko mislijo in krščanskimi vrednotami duhovnika, ki kljub svojemu stanu nenehno hrepeni po ljubezni, miru in sreči, kar v končni konsekvenci išče v odpovedi posvetnemu. Nova spoznanja v monografiji kažejo tudi na avtorjevo osebno in literarno globoko povezanost z malim človekom, njegovim trpljenjem zaradi revščine ter socialnih krivic.

Iz recenzije izr. prof. dr. Blanke Bošnjak

Življenjske in
literarne poti

Franca Ksaverja Meška

KNJIŽNICA
FRANCA KSAVRA MEŠKA
ORMOŽ

1851

23,50 €

1851

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
— Prva slovenska založba —